

PARASZKÍVA

Váratlanul meghalt Paraszkiwa, a mostohaanyám. Hajnalban szokás szerint még rendesen fölkeltem, miután apával megreggeliztem, átmentem a kantineba, Rupival megfőztem a reggelit a katonáknak, elmosogattam, aztán mivel ebédre túrók makaróni lett volna konzerv paradicsomszósszal, nekilátottam a konzervdobozokat fölbontani. Úgy a felénél tartottam, amikor abbahagyta, megkérte a hadtápos Scarlatot, akihez a konyha felügyelete tartozott, hadd mehessen át kicsit pihenni a révházba, mert amúgy nincs sok dolog dél előttre, ő pedig furcsán érzi magát. Szédül, ég a bőre, és mintha hangyák bolyonganának a hajában.

Én akkoriban a rokonaimnál, a fennsíkon táborozó meszeseknél dolgoztam, a szakmát tanulgattam, de mivel késő ősztől szünetel az égetés, lejártam apához, a révhöz. Volt, hogy egy-két héten át ott maradtam, barátkoztam a katonákkal, akiket nemrég vezényeltek ki határőrizetre, ide a Dvug partjára, a régi révhöz. Onnan letről csak a mészégető kemencék füstje látszott, az őszi végi szélcsendben, mint halványkék ernyő lebegett a fennsík fölött.

A régi révház műhelyében kicsorbult szerszámokat reszelgettem, próbáltam őket élesíteni, amikor meghallottam, ahogy Paraszkiwa matat a szomszédos helyiségben, ahol apával laktak. Ő is meghallotta, ahogy a műhelyben tesz-vesz, bejött és szólt, hogy most egy kicsit megmosdik, aztán lepihen, mert nem érzi jól magát, én pedig később néztem át a konyhára, hátha segítenem kellene Rupinak, ha a tápos szeszélyéből kifolyólag közben mégis valami különmunka adódott volna.

Többet aztán nem is láttam élve, mert valamikor a délelőtti folyamán meghalt.

Én ugyanis közben, ahogy megkért rá, átmentem a kantineba, hogy helyettesítsem a konyhán, apa pedig kora reggeltől a gáton, a kutyáival dolgozott.

Apát napközben akkoriban alig lehetett látni. Amikor errefelé, a Dvug mentén egyik napról a másikra kiigazították a határokat, és katonák költöztek a révhöz, megszűnt a túlsó part felé a kompjárat, így többet nem volt szükség révészre, apa, hogy ki ne rúgják, és el ne küldjék végleg a kényes övezetből, azt hazudta Susnik parancsnoknak, hogy mindenhez ért, a kü-

lönböző mesterségeken kívül például az állatokhoz is, kiváltképp a kutyákhoz, így elérte, hogy a hivatásos gyepmester felügyelete mellett rábízzák a határőrség kutyáit. A helyőrség akkoriban kapott belőlük harminchét darabot, főleg németjuhászt és rottweilereket, ezekkel pedig mielőbb meg kellett ismertetni a tizenhét kilométer hosszú partszakaszt, ahol a határ a folyó mentén húzódott. Nem lehetett tudni, hogy csinálta, de a kutyák első naptól kezdve, amikor zsebre dugott kézzel először lement közéjük bemutatkozni a kennelnek nevezett karámba, egyből elfogadták.

Aznap is már kora reggeltől a kutyáival volt, rottweilereket futtatott a part menti töltésen. Amellett, hogy előző éjszaka csendesen, kitartóan, ahogy ősz végén szokott, egészen hajnalig esett, és a töltés is teljesen felázott, a kutyák fáradt vándormadarakat szimatolva minduntalan bele-belegázoltak a part menti bozótba, hogy olykor apának is néha az iszapos gaz közé taposva kellett őket előcsalogatni, így déltájt eléggé csatakosan tért vissza, és portyáját befejezve szeretett volna mindjárt megmosakodni. Mivel az ülőkádat nem találta a helyén, a gerendaház falára akasztva, ahol fülén átfűzött zsinórral mindig egy kampón lógott, benyitott a mosdókamrába. Az ülőkád valóban ott volt, benne Paraszkiwa ült, a mostohaanyám, félrebillent fejével, a víz pedig addigra már teljesen kihűlt körülötte.

A kádban barakképülete a part és a hegyoldal között húzódó keskeny lapály peremén, félig a lejtőnek támaszkodva állt, valamennyi ajtaja és ablaka a folyó felé nézett, így a konyhából egyenesen a régi révházra lehetett látni. Paraszkiwa tanácsát megfogadva ott tettem-vettem, hogy ha szükség van rá, kéznél legyenek, onnan láttam apát, ahogy belép a mosdókamrába, majd rögtön ki is jön, aztán csak áll hol maga elé, hol az égre tekintve, csípőre tett kézzel a küszöbön. Miután sokáig nem mozdult, kinyitottam az ablakot, ekkor a nyikorgásra ő is odakapta a fejét. Biztos, nem is értette, mit keresek a helyőrségi kádban, csak integetni kezdett hevesen, hogy menjek ki hozzá.

Kisiettem, és még oda se értem, már kiabált felém.

Gyere, gyere, nézd meg, kíváncsi vagyok, vajon te is azt látod, amit én? Mert szerintem Paraszkiwa meg van halva.

És tényleg, ahogy beléptem a mosdókamrába, már nem csodálkoztam, hogy apa korábban nyomban kifordult onnan, mert nekem is ez jutott eszembe. Bár Paraszkiwából csak az ülőkád támlájának támaszkodó csupas váll és kétoldalt kilógó lába látszott, így hátulról is bárki számára bizonyosnak tűnhetett, hogy az nem egy élő embernek a lába, vagyis akit éppen lát, az meg van halva. Fején most is kendő volt, kissé félrebillent, mintha kíváncsian a helyiség legsötétebb sarkából várna előbukkanni valamit, két lába térdtől

lefelé mereven lógott ki a kádból, teste pedig, ahogy a pórusain át távozó lélek finom dérral bevonta, olyan fehér volt, hogy tőle a homályos kamra gyöngyházás fényben derengett. Apa mintha még utoljára a szemébe akart volna nézni, álla alá nyúlt, próbálta fejét maga felé fordítani, de az alig engedett, ha sikerült is valamennyire elmozdítania, mindannyiszor, mintha gumiból lett volna, a nyaka tengelyén visszaugrott a helyére. Mivel látta, hogy tényleg nincs mit kezdeni vele, hamar békén is hagyta. Szólt, hogy fogjam meg és tartsam szorosan a kád peremét, hogy fel ne boruljon, ő pedig Paraszkvát a hóna alá nyúlva kiemelte a vízből. Mivel a lóca tele volt Paraszkiva levetett ruháival, hogy azokat össze ne vizezze, félig a lócának, félig a deszkafalnak támasztva letette a földre, a rongyszőnyegre. Fura volt a mamát így látni, meztelenül. Semmi köze nem volt már az igazi Paraszkvához, inkább egy műnőhöz hasonlított, amilyent Sztankovóban, az állomás melletti, bujálkodásra való holmikat árusító kis bolt kirakatában lehet látni. Mintha fel lett volna fújva, mintha most már egész teste gumiból lett volna.

Miközben kiemelte, apa is csuromvizes lett. Amikor elengedte, láttam, hogy szőrös a kézfeje, hosszabb szőrszálak tapadnak a tenyeréhez is.

Nézd csak, apa, mondtam neki, szőrös a kezed, a kézfejed, de még a tenyered is. Tisztára szőrös vagy, és észre se veszed?

Apa hirtelen megnézte a kezét, kifordította tenyerét is, ekkor ő is látta, szőrös mind a két kézfeje, de még a tenyere is.

Ejha! Nézz te oda!, mondta. Aztán halkán, csak magában morogva hozzátette: a fenébe is. Később megint: ez vajon mi a fene lehet?

Rám nézett, aztán meg Paraszkvára, aki teljesen csupasz volt ott is, ahol az ember legkevésbé várná, a szemérme tájékán. Ott is bizony. Csak a kihullott szőr tapadt meg testén itt-ott különféle rajzolatú csomókban, hullámzó csíkokban, ahogy a fürdővíz szeszélye a bőrére rajzolta, amikor apa a hóna alá nyúlva kiemelte a kádból, és nekitámasztotta a falnak meg a lócának. Nem elég, hogy meg volt halva, és már jócskán kihülve kell vele bajlódni, mert olyan, mintha gumiból volna, most itt volt ez a dolog a kihullott szőrrel. Mintha a teremő tréfája lett volna az egész, hogy mostani állapotában, vagyis anyaszült csupaszon leginkább akkori képére hasonlítson, amikor a világra jött. De nem a teremő műve volt. Nem ám.

Ahogy ott álltunk és néztük, csak a nézésünktől, homloka és a füle között, jóformán a kendő alól egy hajtincs is előbukkant, levált a fejről, és a vállára hullott. Mivel a haj még a halál után is nő egy darabig, ez aztán már a halál legeslegbiztosabb jele volt. Nemhogy nem nőtt, hanem egyenesen ki is hullott a helyéből. Apa csak hümmögött, a foga közt mormogott.

Valami baj van?, kérdeztem.

Apa nem válaszolt, kiállt az ajtóba, és kinézett az udvarra, ahol a katonák két barakkja állt.

Mit kerestél a konyhán, kérdezte apa anélkül, hogy véletlenül is rám pillantott volna.

Még a mama küldött oda, mondtam, amikor átjött fürödni, hogy ha valami még eszébe jutna annak a faszfej Safrannak, segítsék a konyhán Rupinak.

Igaz is, mondta erre apa, biztos tudta, miért mondja. De látod, pont a legfontosabbat elfelejtette mondani, azt például, hogy beteg. Azt sem, hogy mi indította arra, hogy fényes nappal, a konyhai dolog kellős közepén átjöjjön a révházba fürdeni. Mondta egy szóval is, hogy nem jól van?

Mintha mondott volna ilyesmit, mondtam. De inkább csak azt, hogy meg szeretne mosakodni.

Akkor hát lehet, nem is tudta magáról.

Mit?

Hát, hogy rosszul van. Csak fürödni akart, mi? Előfordul biza ilyesmi. Mások, mint például Jankov unokabátyád is, még furcsább dolgokat műveltek. Ahogy egy napon megsejtette, hogy elindult feléje a halál, nem tett mást, csak fogta magát és levettette a cipőjét, leült és várt. Mintha a halál azt kívánná, hogy minél kevesebb göncben találjon rá. De tudok másokról is, akik meztláb várják, hogy vége legyen.

De ő nem vetette le, mondtam. Rendesen fel volt öltözve, amikor beszéltem vele.

Erre apa csak legyintett. Akkor most visszamehetsz. Menj, segíts Rupinak.

Kis ideig kettesben maradhatott Paraszkvával, de nem sokkal később megint csak a konyhaablakból láttam, hogy kilép a mosdókamrából, gondosan becsukja maga mögött az ajtót, és átjön a barakkba. A konyhából is hallatszott, hogy rövid kopogtatás után benyit az ügyeletes tiszti szobába. Biztos Susnik századossal beszélgetett, aki valamiért kedvelte, mert nem sokkal később pedig már hallani lehetett, ahogy a híradós szobából valaki Sztankovót hívja, a laktanyásokat, hogy küldjenek ki sürgősen egy halottkémeket a révhez.

Apa még aznap el akarta temetni, ezért délben értem jött, hogy ha megfőztük a katonáknak a túrós makarónit, és a továbbiakban nélkülözni tudnak, menjek és segítsék neki. Először is kétoldalt megragadva kihoztuk az ülökádat a mosdókamrából, és belőle a vizet az eresz alatt húzódó elvezető-

árokba öntöttük. Ahogy hoztuk kifelé, és a víz az edény falai között ide-oda ringott, jól látszott, hogy színét szivárványos játékkal itt-ott még mindig vékony rétegben szőr borítja.

Ezután maga Paraszkiwa következett, vele apa már egyedül kívánt elbánni. Megint csak a hóna alá nyúlt, fölemelte a földről, a lócára akarta fektetni, de mivel az még tele volt Paraszkiwa levetett ruháival, biztos azért, hogy be ne nedvesítse őket, meggondolta magát, intett és már mondta is, hogy csináljak velük valamit, ürítsem le a lócát, és húzzam ki az ajtó elé, az udvarra. Ő pedig addig a testet, hóna alatt fogva derékban kissé meggörnyedve tovább tartotta. Paraszkiwa tehetetlenül lógó karjai nem kalimpáltak ide-oda, mint az ájult embernek vagy a részegnek vagy valami élettelen bábunak, hanem mereven elálltak a testéből, mintha belülről föl lett volna fújva. Úgy látszik, ahogy mondják, izmai, az ízületek hajlatai már kezdtek merevedni. Tisztára olyan volt, mintha gumiból volna. Amikor apa látta, hogy miután eligazítottam, a lóca már nem inog ide-oda az egyenetlen talajon, félig az ölében, félig maga előtt tolva, lábával is segítve, mint egy krumplis zsákot, kihozta a halottat, és végigfektette a lócán. Azt mondta, a halottkém bizonyára örülni fog, hogy nem kell a mosdókamra homályában vakoskodnia. Kihozta a kamrából a rongyszőnyeget, és betakarta vele Paraszkiwát, de bárhogy igazgatta rajta, vagy orrától fölfelé a feje, vagy a két lábfeje kilógott alóla. De nem volt mit takargatni, inkább csak a nőiességi tájait, mert a helyőrségnél addigra már mindenki tudta, hogy meghalt Paraszkiwa. Az ablakok mögött leselkedő arcokat lehetett látni.

Amikor közeledett az ebédosztás ideje, apa megint csak visszaküldött a konyhába. Úgy tervezte, hogy mivel a révház eresze alatt és a műhelyben megvan még az egykori komp, valamint a móló karbantartásához használt anyagok maradéka, faanyag, deszka meg préselt lemez formájában, szög meg csavar is akad bőven különböző dobozokban, valami koporsóféleséget eszkabál méretre, majd gödröt ás, és a halottkém látogatása után Paraszkiwát beleteszi, a hadtápos Scarlattal, akinek jó a hangja, elénekelteti a Vegyél magadhoz, Uram című temetési nótát, elmondta vele egy Miatyánkot, és még aznap alkonyatkor elföldeli.

Miután Paraszkiwát szélteben, hosszában és teltebb részein mérőszalaggal lemérte, mindjárt neki is látott a koporsókészítésnek. Deszka- és lemezlapokat vágott méretre, és miután elkészült egyenként a koporsónak szánt láda mind a hat oldalával, hidegvágóval egy tekerics bádogból keskeny pánthozat hasított, hogy miután összeszegezte, azokkal is összefogja őket. Jó órácska alatt nagyjából el is készült az egészszel. Meg sem pihent, hanem hogy

a halottkémet tétlenül ne várja, a révház mögött kinézett egy arra alkalmas helyet, négy cövekkel kijelölte, és máris nekilátott ásni. Ebédosztás után kis időre én is odaálltam neki segíteni, de apa kis idő után azzal, hogy biztos nemsokára mosogatni kell, visszaküldött a konyhába. Később láttam, hogy Susnik százados is odasétál körülnézni, még később egy tábori árokmélyítő ásóval egy közlegényt is odarendelt, hogy a gödör kiásását még napvilágnál befejezhessék.

A délután folyamán néhányszor kísértáltam a révház mögé, megnézni őket. Apa azt mondta, mindenre gondolt, és pedig arra is, hogy a kíváncsi kutyák elől jó mélyre, kövekkel körülbástyázott veremben fogja a koporsót elhelyezni. A föld szerencsére puha volt, az ősz folyamán sokat esett, ezért elég jól haladtak. Amíg a part mentén húzódó töltés meg nem épült, a lejtő alatti földszáv a legrégebb idők óta árterület volt, a felső keskeny ragacsos és tömör földréteg alatt, amit bizonyára csak ráhordtak, üledékes, homokos laza talaj következett, tele gömbölyűre kopott folyami kövekkel, alatta pedig vastag agyagréteg. A kövek egy részét apa kidobálta, hogy majd a sír körülkerítésénél használja, egy másik részével a gödör falát próbálta erősíteni.

Ősz legvége volt, korán sötétedett, ezért Susnik odaküldött mellénk egy másik katonát, aki egy hátsó tengelyénél téglákkal felpockolt kerékpáron – hogy a kerék, miközben a dinamó rotorját forgatja, ne érje a földet –, egy helyben tekerve a bicikli lámpájával világított nekik.

Amikor a gödör kellő mélységben, nagyjából készen állt, apa akkor jött rá, hogy ők csak ástak, ástak, közben a halottkém még nem jelentkezett. Nemsokára kiderült, Sztankovóból már korábban visszaüzentek, hogy a halottkém aznap már nem ér rá, legkorábban másnap délelőtt tud a révhöz kiszállni, tartsák addig is a halottat kártevőktől mentes, hűvös helyen – éppen csak apának minderről elfelejtettek szólni. Így aztán az lett, hogy apával a lócát két végénél megragadva, rajta a rongyszőnyeggel letakart halottal, óvatosan lépkedve visszahúztuk a révház mosdókamrájába. Ha apa arra számított, hogy a halott testnek jót tesz majd a fekvés, nem tévedett, mert merevség ide vagy oda, estére a test súlyánál fogva jószerével ráidomult a deszka lapjára, majdnem kiegyenesedett, így nem kellett attól tartani, hogy tehetetlenségében magától legurul róla, vagy hogy külön gond lesz vele, amikor majd próbálják belepaszítani a koporsóba. Amíg a halottkém nem látta, apa meztelenül akarta hagyni, hogy az öltöztetést, bár az ilyenkor az idő múlásával egyre nehezebb lesz, a végére hagyjuk.

Estefelé eszébe jutottak apának a kutyái. Bár ilyenkor ősz végén a Dvug völgyére már kora este sűrű sötétség ereszkedik, hogy az alacsonyan elhúzó

felhőkön csak a fensík mészégető kemencéinek visszfényei derengenek, szólt, hogy keressem meg a gypmestert, aki a kutyák karámján túl, az elhagyott vámházban lakott, és mondjam meg neki, hogy családi okok miatt szokásos feladatainak ma és holnap nem tud eleget tenni.

Vacsoraosztáskor megint átmentem segíteni a kantinba. Ahogy terítettem, és az evőeszközöket rendeztem a csajkák mellé az asztalokon, odajött hozzám két katona, kérdezték, van-e fényképezőgépem. Mert ha volna, mielőtt eltemetjük, apró ajándékok ellenében készíthetnék nekik néhány képet Paraszkvívaról. Olyanokat, amelyiken látszik, hogy csupasz a teljes alsó fertálya. Mivel a kis Pentax gépem fönn volt a többi holmimmal a mészégető rokonoknál, megmondtam nekik, hogy a gép nincs nálam, és sötétedés után már nem is tudok kimenni érte a tetőre. Láttam rajtuk, hogy nem hiszik, amíg vacsoráztak, ellenségesen, ujjal mutogattak felém. Azt csak ők tudták, mire kellett volna nekik.

Amint végeztünk, a konyha zárásakor Rupí átküldött egy adag kukoricakását és egy tányér ebédről megmaradt paradicsommártásos túrós makarónt, hogy apa is egyék valamit. De ő éppen csak belepiszkált a kásába, megkavargatta, de utána még le se nyalta a villát, meg se kóstolta. Mint akinek valami eszébe jut, felugrott és kiment a révház mögé a sírgödört megnézni. Hamar vissza is jött, gumicsizmát húzott és szólt, hogy én is húzzam fel az enyémet, és menjek ki vele, mert nem elég, hogy napközben is minduntalan eleredt az eső, a sír mostanra félig megtelt talajvízzel. Igen, mert a laza homokos-kavicsos, üledékes réteg alatt agyag következett, az pedig nem ereszti át a vizet. Nem a legjobb helyet választotta sírnak, de most már nem volt mit tenni. Egy széket is magával vitt, hogy arra állva tudjunk majd kimászni az üres gödörből. Mivel persze ketten nem fértünk el a gödörben, felváltva dolgoztunk. Egy darabig mertük a vizet, de nem sok látszata volt, ráadásul takarodókor a biciklit tekerő katona is otthagyt, már nem volt, aki világítson. Nem ülhettem fel a helyébe, mert a víz kimeréséhez két ember kellett: egyik meri, a másik pedig a vízzel teli edényt átveszi, és a kiásott földhalmon kívülre önti. De a fele így is valamilyen titkos úton mindig visszacsorgott a gödörbe. Koromsötétben még mertük a vizet egy darabig, aztán amikor apa úgy gondolta, hogy elég volt, még mindig tocsogott a talpunk alatt. Amint végzett, beemelte a sír szélről a széket, fellépett a lapjára, aztán a támlájára, és kimászott.

Akkor átvittem a kását és a makarónt a kantinba, hogy megmelegítsem neki. Ahogy hoztam visszafelé, a magasban meghallottam a vonuló vadludakat. Először csak a fensík felől hallatszott a nyivakolásuk, később már

fölöttünk, a közeli felhőkből permetezett szárnyzuhogásuk, aztán már csak, mint egy távolodó vonat el-elhaló, szaggatott, széltépte füttye jelezte, ahogy távolodnak a folyón túli, ismeretlen déli síkságok felé. Apa az ágy szélén ült és imádkozott. Elébe tettem az ételt, de ő eltolta maga elől, hozzá sem nyúlt. Sokáig, talán egy-két órán át is mozdulatlanul ült az ágy szélén, aztán hirtelen kutyaugatást hallott, és magához tért. Az akolban valamennyi kutya egyszerre kezdett ugatni. Kiment hozzájuk, és hallottam, ahogy teljes torka szakadtából rájuk ordít, hogy kuss, kuss, meg hogy csend, csend! Csend is lett. Miután visszatért, megkért, hogy hozzak be neki a régi révész-kútról friss vizet. Kiérve a révház és a barakkok közötti térségre, megéreztem az ázott tollú szagát. Amíg a vizet meretem a kútból, a szag befészkelte magát az orromba. A vadludak egy újabb csapata a barakkok és a révház tetejére telepedve pihent, és mintha a hang egy hatalmas tollpaplan mélyéről hallatszana, halk duruzsolással telt meg a levegő. Őket érezhették meg korábban a kutyák is. Sötétség volt, de tudni lehetett, a pihenő ludak az egész tetőt beborítják. Visszatérve apát megint imádkozva találtam, de amint meglátott, abbahagyta, majd megivott fél vödör vizet, és úgy ruhástól elnyúlt a priccsen, ahol addig Paraszkiával ketten aludtak. Miután keresztet vetett, lehunyta a szemét, elhelyezkedett, úgy, hogy egész testével a saját térfelén maradt, a Paraszkiáét üresen hagyta. Már azt hittem, alszik, amikor megszólított.

Azt mondta, ha félek egy házban aludni a halottal, kérjek kölcsön egy messzehordó elemlámpát az éjszakai ügyeletestől, és menjek ki az enyéimhez a mészégetőkhöz, a fennsíkra. Végtére is, ha a mama kihullott is a konyhai munkából, mi indokolná, hogy akár kis időre is tovább helyettesítem a kantinban. Nem nekem való munka, ne is gondoljak ilyesmire. Menjek, és egy darabig ne is jöjjenek vissza. Igaz, a meszeseknél az égetés ilyenkor már szünetel, de megvan ott is a helyem, és igen kényes dolog még békeidőkben is katonákhoz bármilyen formában kötődni. Főleg, hogy az sem fog sokáig menni, hogy évről évre Susnik százados közreműködésével különféle csalafintaságokkal próbálom a sorozás alól kibújni. Legjobb lesz, ha mindjárt el is indulok. Erre azt feleltem, nem félek, amíg élt, jól meg voltam Paraszkiával, és ha már a dolgok menete úgy hozta, engem egyáltalán nem zavar, hogy halottal kell egy házban aludni. Apa meg folytatta, ő nem haragszik, ha elmegyek élni az életem, merthogy eljön az ideje ennek is, annak is, és így tovább, folytatta még egy darabig, egyre halkabban, végül olyan halkán, mintha szavai a túlvilágról érkeznének, mígnem egy mondat közepén egyszer csak horkolni kezdett, és hajnalig egyhuzamban aludt. Még az éjsza-

ka közepén a vadludak megébredtek, kaparászni kezdték a zsindeletet, és hangos nyivákolással készülődtek az útra. Ekkor a kutyák megint rákezdték, dühösebben, mint korábban, de apa nem riadt fel, úgy horkolt, hogy a boronarönkből ácsolt révház minden eresztékében remegett. Mintha saját lelkéből is egy darabkát a Paraszkviváé után kívánna küldeni.

Amikor reggel felé bementem hozzá, már az ágy közepén feküdt, teljesen elterpeszkedve, ügyet se vetett rám, a gerendamennyezetet bámulta mereven, jobb kezével pedig különböző görbe vonalakat rajzolt a levegőbe. Mint aki képzelete minden erejével, ismeretlen térségeket bejárva, elmélyülten kanyargós utakat rajzol a jövőbe. Vagyis a jövőjét tervezgeti. Aztán hirtelen mégis fölugrott, mint aki révületből tér hirtelen magához, rám szólt.

Látom, nem mentél el. Nem fogadtál szót apádnak. Akkor most lássunk munkához.

Mármint, hogy reggelizzünk, gondoltam. De úgy látszik, ez most nem jelentett semmit. Hoztam kását a kintinból és egy kanna cikóriakávé, ki is töltöttem neki, de nem itta meg. Amikor látta, hogy befejezem az evést, intett, hogy kövessem. Paraszkvivát úgy padostól, rongyszőnyeggel letakarva megragadtuk, és most már ismerve az ilyen tevékenység apró fortélyait, minden gond nélkül újra kitettük a bejárat elé. Mivel a rongyszőnyeget nem találta odaillőnek, apa kihozott a révházból egy takarót, és a szőnyeget a földre dobva most azzal borította be.

A halottkém igen magas, csapott homlokú, gyér hajú, lenyalt frizurájú, sápadt férfi volt. Oldalkocsis régi típusú DKW motorkerékpáron érkezett, de nem a motorosok divatos öltözkéiben, amihez bőrkabát és fül-lebbentyűs pilótasapka járt, hanem mintha nem is nyirkos őszvég volna, nyakkendősen, irodai munkára való közönséges szürke öltönyben, hegyes orrú, fényes fekete cipőben. Széles karimájú fekete kalapját pedig már az udvaron levette, és miután körülnézett, a révház boronafalából kiálló kampóra akasztotta, amelyen addig az ülőkád lógott, amiben utoljára Paraszkviva fürdött. Úgy is maradt hajadonfőtt, pedig ilyenkor ősszel a Dvug völgyét borító szürkeségből mindig hulldogál valami. Most is szitált, permetezett, de a halottkém ez nem zavarta, csak föltúrte zakója gallérját, és mivel a lócát a vizsgálathoz túl keskenynek és főleg alacsonynak találta, kihozatott két asztalt a kintin ebédlőjéből, összetolta őket, és megkérte apát, hogy Paraszkvivát majd arra fektesse. Ezután rágyújtott, és füstölögve sétálgatott a barakkok között, majd miután kihozták, néhányszor megkerülte az összetolt asztalokat. Minden mozdulatán látszott, mennyire megtisztelt tulajdon munkáját.

Ahogy ott sétálgatott, karját elegánsan testétől kissé eltartva, leginkább valami titokzatos papi személyhez hasonlított.

Apa most fölvette a földről a rongyszőnyeget, és az összetolt asztalokra terítette, aztán arra a takarót is, hogy két széle lelógott. Aztán megint Paraszkiwa hóna alá nyúlva, ölbe próbálta venni a halottat, de mintha egyre nehezebb volna, most már alig bírta. Mivel a két összetolt asztal jóval magasabb volt, mint korábban a lóca, még a térdével is segített, és a halott háta alá dugta. Úgy nézett ki, mintha egy talicskán tolná valahová. Végül minden erejét összeszedve, ügyel-bajjal sikerült feltennie, kiterítette az összetolt asztalokon, és miután kezét, lábát igazítgatva, amennyire a merev test engedte, elrendezte, a takaró kétoldalt lelógó szárnyait pedig ráborította. Mostohaanyám mintha gumiból volna – megint csak ez jutott eszembe. A helyőrség katonái közül néhányan az egészet az ablakokból figyelték. Volt, aki előjött a barakkból, mintha az udvaron lenne dolga, és elsétált néhány méterre a rögtönzött ravatalféleség mellett. Várták, hogy a takaró újra kerüljön le a halott testéről. Amikor aztán a takaró tényleg lekerült Paraszkiváról, már az ablakok mögött is tolongtak. Tény, ennyire csupasz nőt, a napvilágra kitett szemérmével közülük addig kevesen láthattak. Igaz, ez már egy halotté volt, de akkor is. Ki tudja, mi minden juthatott róla eszükbe.

A halottkém ekkor látta, hogy végre eljött az ő pillanata, zsebéből gumikesztyűt vett elő, feltúrte zakója ujját is, hogy nekilásson megvizsgálni a halottat. De miután jobban szemügyre vette, meggondolta magát, mert a gumikesztyűt visszadugta a zsebébe. Úgy látszik, már nem állt szándékában hozzáérni a halotthoz. Világos volt, hogy a halál megállapításához itt már semmiféle szakszerű eljárásra, tapogatásokra nem lesz szüksége. A vizsgálat most már csak annyiból állt, hogy testétől most is elegánsan eltartott karral újra körbejárta az összetolt asztalokat, rajta a halottal, miközben folyamatosan a kiterített testet nézte, végül megállt, és elégedetten, szótlanul bólogatva mutogatta apának az itt-ott kiütközött hullafoltokat.

Semmi gond, szólalt meg végül. Látja, bár ilyen frankón pucolnánk el végül majd mi is. És kacsintott. Tudja meg, ha már egyszer fel kell dobni a pacskert, mit mondjak, ilyen elegánsan, egy kád langyos vízből, frissen megfürödve távozni a túlvilágra, mit mondjak, uram, kész dzseksopot.

Apa köhécselve bólogatott. A halottkém pedig folytatta.

Gondolom, nincs kifogása, ha most mindjárt berovunk a megfelelő helyre egy frankó nagy szívstopot. Nem igaz? Azzal készen is volnánk. Szívstop ez a javából, már csak így első blikkre is. Egyébként prakszisomból tudom,

fürdővízben nem megy ritkaságszámba az ilyesmi. Ha megérik, hogy útban van a kaszás, tüstént belemásznak a legközelebbi kádba.

Beküldte apát a révházba Paraszkiwa irataiért, elővette táskájából a blakkettát, hogy kitöltse a halotti bizonyítványhoz szükséges adatokkal, aztán elrövedve, tekintetével kissé unottan, tétován elkalandozott. Paraszkiwa testének egy bizonyos altesti tájékán aztán hosszabban is elidőzött. Kicsit oda is hajolt, vizsgálódott, majd amikor apa visszatért a papírokkal, Paraszkiwa adatait tudakolva mindjárt körmölöni kezdett. Amint befejezte, szeme körül huncut ráncokkal megjegyezte:

Látom, borotválta, mondta. Igaz is, hallom, mostanság divatba jött. Újabbban így szeretik. Nem próbáltam, de biztos van benne valami.

Tessék? Apa tétován saját borotvált állához nyúlt, megtapogatta.

Csak minden második nap, mondta állat simogatva. Tudja, ez a szokásom még korábbról megmaradt. Egy révész nem nézhetett ki akárhogy, amikor nap mint nap, reggeltől estig emberekkel volt dolga.

A halottkém legyintett. Azt hiszem, nem jól értett, mondta, nem magáról beszélek. És megint csak fél szemmel huncutul kacsintva Paraszkiwa fedetlen szemérme felé intett.

Hogy ott? Már megbocsásson, én ott nem bántottam, mondta apa, az csak úgy magától lett ilyen neki. Amikor rátaláltam, már az egész a fürdővíz színén úszott.

A halottkém ekkor megállt, apára nézett, és újra elővette zsebéből a gumikesztyűt. Lassan, körülményesen felhúzta mind a két kezére, aztán Paraszkiwa fejéhez nyúlt lassan, álla alatt kibogozta, majd két ujja közé csípve meghúzogatta a kendő szélét, mire azzal együtt Paraszkiwa egész haja lehullott a földre. Mostohaanyám ott maradt teljesen kopaszon.

Látja ezt? Mit szól hozzá?

Én? Én most már semmit nem szólok, mondta apa. Már éppen kérdeztem is volna. Hogy vajon mitől van az ilyesmi. És kicsit zavartan, furán nézett a halottkémre.

Tudja, van az a Sculpin nevű mérgező, mondta a halottkém. Az csinálja ezt. Attól aztán egy szál haj, egy szál szőr nem marad meg. Kiveti a bőrből. Khm... Nagy mázlista maga.

Hogy én? Miből gondolja, kérdezte apa ugráló szemöldökkel, bizonytalanul.

Hát, hogy a Sculpin. Egyébként gyepmesterek tartanak maguknál ilyesmit, öreg kutyákat altatnak el vele. Olyankor egy szál szőr nem marad rajtuk. Persze, ha nincs más, ez is megteszi, nem igaz? Nagy mázlista maga,

megint csak azt mondhatom. Semmi felhajtás, a kutya is csak úgy elalszik tőle, minden cécó nélkül átszenderül az örökkévalóságba.

Hát hogy az... kezdte volna apa, de a halottkém legyintett.

Hagyja! Most már mindegy, már beírtam magának a szívstopot. Köszönje meg. A másik dolog, az neccesebb, azt most már igen macerás lenne kijavítani. Azért mondom én magának, hogy mázlista. Végül kicsit félrehajtott fejjel apára nézett.

Van még belőle?

Apa megrázta a fejét. Nincs, mondta halkan.

A halottkém kitépte a kitöltött halottkémi látlelet szelvényét a tömbből, és Paraszkíva csupasz hasa mellé helyezte az asztalra, a földről egy kavicsot vett fel, rátette nehezeknek, hogy a szellő el ne sodorja.

Ha bemegy a hivatalba, erre kiadják magának a halotti bizonyítványt, mondta. Temesse is el mielőbb. Senki nem fog kérdezni magától semmit. Aztán vigyázzon magára.

Elindult egyenesen a révház felé, mire apa rémülten nézett utána, pedig csak a kalapját vette a kampóról. Ahogy a motorkerékpárja felé tartott, apa félig nyitott szájjal követte, mintha mondani akarna neki valamit. A halottkém miközben a kormányra támaszkodva berúgta a motoron az indítókart, még visszaneézett, sokatmondóan bólogatott, apa akkor tett is néhány tétova lépést arrafelé. Aztán megállt, és mint korábban a halottkém, ő is legyintett. Megigazította fején a sapkát. Elkomorult arccal, lopva nézett körül, rám is kissé szigorúan, szemrehányóan, szinte kérdően, hogy engem is ott talál, aztán megváltozott arccal szinte rám rivallt.

Mit állsz ott, gyere, tegyük a dolgunkat!

A dolog, amire gondolt, akkor már csak az lehetett, hogy fogjunk hozzá Paraszkívát eltemetni. A takarót, amelyen a halott feküdt és kétoldalt lelógott az összetolt asztalokról, most ráborította, majd csak egy fejmozdulattal intett, hogy gyerünk. A rongyszőnyeget kétoldalt megragadva helyeztük vissza a lócára.

Amikor ezzel is készen voltunk, észrevette az összetolt asztalok mellett Paraszkíva haját a földre hullva. Egy ideig tétován nézte, aztán fölemelte a földről a kendőt, ami korábban Paraszkíva fején volt, és a haját abba gyűjtötte, majd fölemelte a halottról a takarót, és a testére ürítette.

Néhány hónappal korábban, még nyár elején, mikor a katonák ideköltöztek a révhöz, és barakkokat építettek, a háztetőt kátránypapírral fedték, ami pedig megmaradt belőle, az tekercsekben most is a révház mögött, az eresz alatt hevert. Apa ebből vágott a hidegvágóval méretre, és kibélelte vele

a hevenyészett koporsót. Ezután már csak az maradt hátra, hogy Paraszkíva takaróba burkolt testét is belehelyezzük. Hogy útközben ki ne bomoljon, és a csomagnak valami tartása legyen, apa a takaróba göngyölt testet még telefonhuzallal is átkötötte.

Arról volt szó, hogy a végén majd felöltözteti, mondtam.

Aztán minek, felelte nyersen. Nem fázik meg.

Mindez a déli órákban történt. Borongósan szürke, nyirkos idő volt, a kátránypapír csomagban pedig már örök éjszaka. Végéből, mint két darabka sápadt hold, már csak a halott csupasz sarka derengett. Most már beletehattük a koporsóba.

Korábban apa a hadtápos Scarletot kérte volna meg imádkozni, meg egy temetési nótát elénekelni, de most, mintha erről is megfeledkezett volna. Látszott rajta, hogy siet, Paraszkívát minél előbb a gödör fenekén, jó egy méter föld alatt akarta tudni. Kötél vagy gurtni helyett megint csak összefont telefondrótot húztunk át a koporsó alatt, úgy eresztettük be. Tocsant, amint elérte a gödör fenekét. Aztán ahogy bírtuk, lapáttal meg lábbal rugdosva toltuk rá a földet. Mivel a koporsó méretre készült, a ráhordott halomból nagyjából látszott, Paraszkíva mekkora lehetett.

Apa akkor megint visszaküldött a kantinba. Aznap nem ebédelt, vacsorát se hozatott, késő estig csak hideg vizet ivott.

Reggel nem találtam a helyén. Az ügyeletes katona azt mondta, látta még a kora reggeli szürkületben egykori díszes révészi egyenruhájában Sztankovó felé baktatni. Biztos a hivatalba igyekezett, Paraszkíva halotti bizonyítványát kikérni.

Valahogy így is történhetett.

Késő délután tűnt fel a város felől, a révhez vezető gyalogosúton a csupasz cserjék között. Nem volt egyedül. Oldalán apró léptekkel egy csenevész, szürkésbarna rongyokba öltözött, riadt tekintetű asszonyka baktatott. Soványka volt, olyan húsz-harminc- vagy negyvenéves lehetett, vagy ki tudja. Soványka volt, beesett arcú, aprókat lépegetett, és amíg más kettőt, ő tizenkettőt pislogott. Leginkább egy ázott seregélyhez hasonlított.

A barakk és a révház között állva vártam őket, nagyjából azon a helyen, ahol korábban Paraszkívát a halottkém számára felravataloztuk. Ahogy közeledtek, apa, mintha rég nem találkoztunk volna, és valamilyen régóta várt esemény hírnöke volna, jobb kezét fölemelve, többször is integetett. De én csak álltam mozdulatlan. Amikor elém ért vele, megállt, azt mondta, nézzen csak meg, kit hozott. Hepuka a neve, üdvözljem, mert ezentúl vele egy fedél alatt fog lakni. Egyébként, ha érdekel, a jövőre nézve nem árt, ha tu-

dom, a hontalan asszonyok menhelyéről váltotta ki, köztudottan megfordulnak ott hasonló célból mások is, magányos férfiak, akiknek idejéből udvarlásra nem telik. Bárki választhat magának az asszonyok közül, csak aláír egy papírt, és a bélyegilletéken kívül úgyszólván fizetség nélkül magával viheti. Van, aki jól jár vele, aki pedig nem, az fogja magát, és egyszerűen visszaviszi.

Sok szerencsét! A maga dolga, mondtam apának. Akkor én most elmegyek.

Engem aznap már kora reggeltől a fennsík felől a mészégető kemencék kék füstje hívogatott. Összeszedtem a révházban itt-ott heverő gönceimet, és elindultam.

Mondom, késő délután volt, ahogy a kaptatón fölfelé számolgattam a szerpentin kanyarjait, már kezdett szürkülni. Siettem, hogy még sötétedés előtt kiérjek a fennsíkra, enyéimhez, a füstszagú mészégető rokonokhoz.

Odafönn más világ van. A mészkővel tűzdelt magaslatok közé már hetekkel korábban befészkelte magát a tél, aztán nem is tágít májusig. Mégis, nem rossz ott ilyenkor sem. A kisebbik kemencében télidőben is élesztgetjük a tüzet, a szállást a fennsíkon végigsöprő, zord keleti szelektől pedig félkörben farakások védik. De amíg a zimankó tart, jobbára csak alszunk és alszunk a féregrágta pokrócok alatt. Akkor kezdünk ébredezni, amikor félálomban meghalljuk hazatérőben a vadludakat. Abból tudjuk, hogy már nincs messze a tavasz, és a szirtek alatt kezdetünk újra követ fejteni.